

והוא נאלץ לקבל הקדוש הזה, הנשקף פמדרותיו כפי מדרגת קדושת המקום, יש עוד ענינים פרימיים, קיימים לכל זמן ומקום אלה כפי ענינו; ולש לש קלם הוא סדר ששדרה התקפה העליונה, שכל תקין שתתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהמקום, קשוב תקיפת הזמן הזה, יאיר עלינו אור מעין האור הראשון, והחדש תולדות המקום הזה פני שקבלו.

בין ה' ארבעה, ז' ו' י"א

2 (ב) לכם ראש חדשים - ראש משמנו כמה פעמים מונחר כמו מראש פרעות אויב [דברים ל"ז מ"ג] וכן הרבה, והפי' לכם דוקא המדש הזה מונחר בשנה, כמו שמדש משרי הוא המונחר כמה שנוגע לנרכי העולם, משום שבו נכרה העולם, וכלל גדול הוא שצאמו יוס שנכרה אורו דבר מסוגל זה היום גם לדורות להחמוק יומר, ומזה הטעם טעב האש בנומלי ש"ק רומח יומר טעום שלו נכרה, וכ"כ הרש"א ב"שור"ת ק"י מ"ג, ומש"ה שמדש משרי עיקר דעו של אדם על כל השנה משום שבו ציוס נידון אלה"ר כמש"כ הר"ן במס' ר"ה.

ה"חן ד"ר - א"ל פ"ג י"ג

3 ובצאמו חודש חג הסוכות שבו עיקר נרכה לתבואה, כמש"כ בס' ויקרא (כ"ג ל"ד) ובמדבר (כ"ט י"ג) משום שצאמו חודש נכרה העולם, כ"ו בעניני הטבע, וכן בחודש ניסן נוצר נראשונה סגולה עם ה' ביציאת מצרים, ע"כ אורו החודש מסוגל להחמוק בעבודת ה' ע"י ספור יציאת מצרים שגורם אמונה ובעתון כמש"כ בס' דברים ט"ו ג' כפי מדש האצ"ב, וע"ע להלן מ"ב, שנכתב שזה החודש טעם הכושר לגאולה ישראל, וא"כ מש"ה ג"כ יקרא שמו ראש:

4 בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. בכח הורע הגטוי, להוציא אל הפועל את רוממות המעלה מעט מעט בכל דור ודור, חייב כל אחד להשלים, להשיג ולהרגיש את חלקו בשלמות המעלה, השייך לערכו ולדורו, המגיע לו מיציאת מצרים.

א"ל בא"ה ח"ג - הלכה א"ל פ"ט

5 חג הפסח הוא התחלת הרגלים, משום שבו נולד עם ישראל, הרב קורא לפסח "האביב של העולם" (מאמרי הראיה 'מגד ירחים', עמ' 501), כלומר, תחילת ההופעה האלוקית הגלויה בעולם, לעומת הופעת יד' הנסתרת בסודי הטבע כפי שהופיעה כמעשה בראשית ועד יציאת מצרים, וכפי שאנו פוגשים אותה היום. התולדות אלוקית זו של יציאת עם ישראל ביציאת מצרים היא יסוד האמונה, בכל שנה כשאנו מגיעים אל ימי הפסח אנו נפגשים עם התחושות הארת האמונה של טבעיות האמונה כפי שהוטבעה בנו בראשית יצירתנו.

6 בליל הסדר אנו נמצאים במצב נפשי אחר מאשר בשאר ימות השנה. מתגלה בתוכנו הארה פנימית מאד בהירה. כשם שישנה נשמה יתירה המופיעה בשבת ומכוחה יש לאדם הרגשות נעלות ורוממות רוחניות, כך גם ליל התקדש חג' מקנה לכל אחד מישראל הארה רוחנית פנימית מיוחדת המאירה בנשמתו הפרטית, מעין ההארה לה זכתה האומה ביציאת מצרים. לכן שואבים אנו מליל התקדש חג' חיזוק ועידוד לעבודתנו בדור הזה, מפני שעל ידי הארת לילה זה, האמת הפנימית נעשית לנו יותר בהירה, ואנו סוקרים את יציאת מצרים והגאולה העתידה במבט אחד, ומתוך כך אנו מוסיפים אמונה וצפיית יוועה להתגברות "קוי הגאולה" הקטנים המופיעים בדורות, ופועלים אנו עם א"ל, עד לגילוי אור הגאולה בשלמותו בקרוב ב"ה.

7 אין לראות את המאורע כדבר שעבר, שמן הראוי לעשות לו זכרון כדי שלא ישכח בתהום השיכחה, אלא לראותו כמאורע לשעתו ולכל הדורות, כגילוי לכל הדורות והומנים. המאורע פתח שער - ושוב לא נסגר אותו שער לעולמים, וכל דור מתייצב בפתח השער ורואה אותם מראות ראשוניים. והנה הבא להחיות אותו מאורע, קולט לתוכו כל היקפו ועמקו של מאורע, והוא מספיקו בנפש החוגג. ולכן כל פרטי המאורע העיקריים צריכים להשתקף בכל הפרטים המקבילים להם באופיו של החג וכל צבעיו והגווניו. אחד מהם לא נעקף בה מבחינת תוכנו צריך המאורע להשאר נצחי וחי כבראשונה, והנה צריך להיות פירוש חי ומלא לאותו מאורע. פירוש בהיר שישקף את נשמת המאורע. שיפוט גם פתח את נשמת המאורע לתוך מעמקי הנפש המלאה שמחת המאורע. צורתו של חג היא בבחינת לבוש נפלא שבהיכנס בו האדם, הרי הוא מתעלה ומתרומם מעל לזמנו ומקומה, אל אותו זמן ואותו מקום של המאורע. הלבוש ההוא מכיל רגע נבוצ שהוא נצח שברגע, לגלגל-חמה, שהבהיק בויר-בראשית עם זריחת המאורע, נתלה מחדש בכל שנה באותו יום ממש.

8 [ב] בנ"מ (פסחים קטו): לחם עוני שפונן עליו דברים הרבה, והיינו שפונן להיות דרך שאלה ומשובה הבן שואל מה נשתנה ואיני משיבו וכח"ש (שם קטו). בנו שאלו בו' אשתו שאלו ואש לחו כוח שאלו לעלמו, וכן במאמר ר"ג מלה שאנו אוכלין ע"ש מה בו' מרור ע"ש מה בו' ואין אומרים סחם מלה שאנו אוכלין ע"ש שאלה הספוק בו' רק דרך שאלה ומשובה (וכ"כ ג' הר"ש) והיינו שכלילה לריך האדם להרגיש בנפשו הדשנה, שפונן האדם לראות ח"ע כאלו הוא ילא ממלרים בו' והיינו שאלו הרגיש אדם בנפשו הרגש חזק שילא מן המילר, וכן לריך כל אדם להרגיש בכל ליל פסח כאלו הוא ילא ממלרים ולא יח' הדבר אללו כדבר סגול לאלו מלה ומרור וכדומה, וכן כל עיקר הקנת טיבול ראשון אמרו שהיא כי היכי דליהו היטרא למינוקא (כמש"ש קיד): והיינו שיתפטר האדם מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שיש שינוי בזה ויאל מהכנל...

9 וזה לריך האדם להרגיש בכל ליל פסח הרגיש מחדש ושינוי שלילה זו משינה מכל הלילות שבוה מרגיש כאלו הוא ילא ממלרים ואף דאכתי עבדי אחשוורוש חגן מ"מ הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה שמהו כבר ילאנו שלא יח' שפונן כזה כמו במלרים שסקיפה הקליפה מכל לך כמש"ש גוי מקדש גוי כעובר במטי' אמו ומזה כבר ילאנו ולריך אדם להרגיש בכל שנה יציאה מחדשת כאלו הוא ילא ממלרים:

10 בסדר "הגדה" מובא: "ובכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שלא את אבותינו בלבד נאל אלא אף אותנו גאל". ואין להבין פה כי אנו גם אנו יצאנו אי פעם ממצרים, אלא כמו שמיצאת ההלכה: "כאילו הוא בעצמו יצא עתה משיעבוד מצרים" (רמב"ם, חמץ ומצה, פ"ו, הל' ה'). כלומר: "עתה" - יצא. זה "עתה" יצא. זה "עתה" התרחשה הגאולה הזאת, וצריך הוא לא רק "לראות עצמו" בכך, בעיני דמיונו כמי שמשקיף אחרנית למרחקי זמן, אלא צריך הוא "להראות" עצמו בכך - בפועל ממש. בשמחת הילולת של "עתה", בגיטוני חירות של "עתה", שום דבר לא עבר ולא חלף, אלא מתרחש בזה הרגע עצמו ממש, המיסב לשולחן ה"סדר" בליל 2 מ"ז של ניסן אינו רק מזכיר את נס גאולת מצרים, אלא מחיה אותו בנפשו. חי אותו מחדש באותה שעה. חי "עתה" גאולה של "עתה". והיא שמחת-לבו "עתה" כי בעומק הנפש אין חילוק ומנים.

11 ברי ד"ר - הרב גינן גאולתו

א"ל הג"ה, היי תלפ"ן ב"י אלו"ל ז"ל - א"ל ד"ר

ברי ד"ר - הרב גינן גאולתו

הדבר הראשון הוא: קדש. קידוש קיים בכל שבת ובכל יום טוב, קידוש על היין. אבל בקידוש של ליל הסדר מוכרת פעילות בהרבה דברים. לפני הכל יש הכרה הכרתית מדעית תודעתית: לצאת מן הגלות. זו קדושה.

ראשית כל, עלינו להבין מה זו קדושה. קדושה היא דבר יסודי, פרשה מיוחדת בתורה: "קדושים תהיו". כולנו תלמידים של כלל ישראל. רבנו של עולם שם אותנו בצורת מצרים, כדי להבדיל אותנו מן המצויים, ולבחור בנו מכל העם. להיות עם סגולה וגוי קדוש. מתוך יציאת מצרים ומתן תורה, נוצר ציבור ועם מיוחד, ממלכת כהנים וגוי קדוש, שמגורו בפרשה מיוחדת בהרבה: "קדושים תהיו". המצוות הן פרטים של תורה. הקדושה אינה פרטים, אלא הערך הכללי של כלל ישראל, קדושת הכלל. מצוות הם ציוויים לעשות כך וכך, ומתוך כך מופיעה ברכה. ישנם שני דברים יסודיים שמקיימים את כל התורה כולה: ציוויים וברכות. ציוויים הם מצוות ופקודות. ברכות הן כגון: אם שמעו תשמעו. לכאורה, מתוך הציוויים נמשכות ברכות. אבל באמת המצוות הן עניינים שבקדושה, ובעניינים שבקדושה היותר עליונים, אנו יוצאים למצב כזה, לאידיה כזאת, שהכל עניין אחד, שהציווי הוא ברכה, הברכה היא ציווי, והא בהא תליא.

הנהגה יסודית פסח

בתוך סדר ליל פסח, בסידור הדברים של כישויי המעשים, הדבר הראשון הוא: קדש! אפשר להבין זאת באופן פשוט מאד. יש קידוש של שבת וקידוש של יום טוב, מה זה קדש? לומר קידוש וברכות. זו הודעה על קידוש היום. אבל באמת, המלה הראשונה בכל הסידור הזה היא: "קדש לי כל בשר". גם ביחס לבכור מופיע ביטוי זה של קדושה. ראשית דבר: "קדושים תהיו". זאת: "ראשית חכמה ידאת ד", "ראשית כל דבור". "קדושים תהיו", אתם נהיו קדושים, ואתם צריכים להיות קדושים, ואתם מוכרזים להיות קדושים, ואתם קדושים. זאת המלה הראשונה מסדר העבודה הזו: קדושה מציאותית. זו מלה כללית מקפת ויסודית: קדושת היום וקדושת האנשים גם יחד. זאת הברכה, הודעה והכרה, מה אנו מה היינו ומה מציאותנו. הקדושה היא עובדת המציאות שלנו. אנו נמצאים וקיימים. האם צריך לסדר שאנו חיים וקיימים? אנחנו יודעים שאנו קדושים: פשוט שאנו קדושים! אלא שזה צריך להיות יותר מפורט. להתפרט במצוות.

על כן יש בכחה ליתן כח חיים פרטיים לכל אחד ואחד מישראל. יש בכחה של הממשותף של "יוציאנו ד' אלקיננו" ליתן "כח חיים פרטיים", ממקור הכלל, מתוך הכלל. כל אחד ואחד ממנו הוא פרט מהכלל, חלק מהכלל. "עד שכל צעור פרטי שבכל נפש יתירה היא מוסיפה בו אור וחיי עולם לה ולדורותיה". כל אחד ממנו הוא חלק של הכלל, והוא חוד ובונה אותו. על ידי קיום תורה ומצוות חוריים ובוניים ומקיימים את הכלל. "בנין - בנין". "עד שיש ביד כל אחד מישראל ליתן כח קדושה מצדו אל היום לקדש את היום". היום מקדש למני שאנו מקדשים אותו, על ידי המעשים של היום, העניין של היום, ההסטוריה של היום, ועם כל זה יש מצוה להקדישו. הוא קדוש, ויש מצוה שאתה תגיד שהוא קדוש, שתוכר שהוא קדוש. הטבע הוא מציאות ועובדה, ועם כל זה יש להקדישו. היום הוא קדוש, קדוש במציאות, קדוש בהסטוריה, קדוש במובן האלקי, ואנחנו מוסיפים קדושה, מתקנים ומגלים את הקדושה "שורש הקידוש הפעלי ביותר, הפרטי", של כל אחד ואחד, נמשך מתוך הקדושה הכלל ישראלית, ועושה את הכלל. מקור הקדושה היא הקדושה האלקית. מציאות ד', ועם זה יש הכרה בכישוי שלנו, בהכרה, ובתודעה שלנו.

חג חירותנו. חג המצות. אור הגאולה הולך ושופע עלינו. הרב אומר: "בעולת ראי' (חלק א' עמ' ט, דה צמור) שיציאת מצרים אינה אירוע השייך לעבר בלבד, אלא פעולה השייכת לכל מהלך ההיסטוריה ואינה נפסקת כלל. יציאת מצרים והגאולה העתידית הן עניין אחד, ומשה רבינו ואלהיו הנביא, המתחיל והגומר, 'גואלים הם לגאולה אחת' (ישראל ותינו ספר כח). המדרגות הרוחניות של גילוי השכינה הן זכה עם ישראל ביציאת מצרים, ויצאות אל הפועל קמעא קמעא במהלך כל הדורות. לכן חשוב להבין את יציאת מצרים לא כמאורע חד פעמי, אלא כהליך ארוך ומתמשך היוצא אל הפועל במילואו, בגאולה העתידה.

מתוך זה נבין, כי ישנו קשר בין העיסוק שלנו בגאולה מצרים ובין קירוב הגאולה העתידה. הרב בביאורו על ההגדה מביא בשם האריז"ל שאף על פי שעיקר העיסוק שלנו בהגדה הוא בעבר, ואנו מרחיבים בסיפור פרטי הפרטים של יציאת מצרים, מכל מקום יש לעיסוק זה, ביחוד בזמן המיוחד של ליל הסדר, סגולה פנימית לעורר את הגאולה העתידה. סיפור יציאת מצרים מעורר בנו את הציפייה לישועה ולהפעת כל המדרגות של גילוי השכינה הן זכינו, ואנו דבקים על ידי כך ביציאת מצרים שהיא שורש חיינו ומתוך כך, על ידי כל סיפור והעמקה בלילה זה, חושפים אנו את גדולת הנשמה לה זכינו ביציאת מצרים, ומקריבים אנו בפועל את הגאולה העתידה.

אמירתנו בהגדה "השתא הכא, לשנה הבאה בני חורין" - אינה צפייה לישועה בלבד, אלא הבנה עמוקה כי סיפור היציאה פועל לקרוב הישועה ולהיותנו בני חורין. כל המעשים אותם פועלים אנו בלילה הזה מקריבים הם אותנו שלב נוסף אל הגאולה העתידה. לכן אנו מסיימים את ליל הסדר בתפילת "לשנה הבאה בירושלים הבנויה", משום שמכח סיפור יציאת מצרים מצטיירת לפנינו וקרבה אלינו הגאולה העתידה בצורה חיה וממשית.

הנהגה יסודית פסח

על כן יתאמץ כל אחד ואחד בכל אמוץ וחוק להבין את עצמו לקראת היום הזה. לקבל כל ההשגות העליונות והאורות הנפלאים שמופיעים ומתגלים בו בלילה ובו ביום, להתאחד בהם ולהתקדש בקדושה העליונה הנפלאה הזו, ואשרי אשרי למי שפונה לבבו להכין עצמו ללילה וליום המקדשים האלה.

בגדה ל פסח - היום חרות

בליל הסדר - גילוי כוחו הכללי של הפרט

בליל הסדר אנו מקבלים השפעה של אמונה, הממלאת אותנו חיים במלוא מובנם למשך כל השנה. "עד שיש ביד כ"א מישראל לתן כח קדושה מצדו אל היום" - כל אחד מישראל מגלה את הכתיבה שלו באמונת ישראל, ובוזה הוא נותן כח קדושה מצדו אל היום, כי הקדושה המיוחדת של היום עניינה הוא גילוי שייכותו אל "ואתם עדי נאום ד".

תמיד בעשיית המצוות אנו פועלים בכוחנו על המציאות, אבל בליל התקדש חג הפסח מונח היסוד והשורש לכל כוחנו זה, על ידי התבררות היחס בין היחיד והכלל. בלילה הזה מתרומם היחיד להכלל בכלל, ולמצוא את תמצית מהותו המיוחדת דווקא בכנסת ישראל, עד שקרבן יחיד נהיה כקרבן ציבור במובנים מסויימים. לכן בלילה הזה פעילותו מגיעה לשיא, ובכוחו של כל אחד ואחד לפעול באופן ממש קדושה על הזמן, כמו שבכוחה של כנסת ישראל.

"ע"כ שורש הקידוש הפעלי ביותר", כלומר האקטיבי ביותר, "הפרטי, הפועל מצידו על היום, הוא נובע מיציאת מצרים, מהתגלות האמת המעשית שאינה יכולה להשתנות בהירותה הכללית ג"כ אצל כל יחיד ויחיד", ומהתגלות הפעיליות הפרטית בזמן הזה, הדבר נובע לכל השנה כולה.

"זהו כח החירות, היציאה מכית עבדים". כלומר, זוהי הנקודה הפנימית של החירות. חירות אמיתית אינה רק שהאדם אינו משועבד תחת ידו של אדון זר, אלא שהאדם נאמן לגדול נשמתו. אדם השבוי ביצריו ובחולשותיו - עדין אינו בן חורין אמיתי. כל עוד שאין אמיתות פנימיות נשמתו יוצאת אל הפועל - הוא שבוי בידי זרים, שהם הקטנות וההשטחיות שנמצאות בחוכו. החירות האמיתית היא חירות הנשמה מהשיעבוד לתאוות הגוף ולכל הבלי העולם הזה. חירות אמיתית היא חשיפת העצמות, וביטוייה של האמת הפנימית ושל מהות החיים.

בלילה הזה, כשהיחיד מתעלה לקדושת האהיזה שלו בכלל, עד שכל אחד מבטא את פנים פנימיותו, את הגוון שלו בכנסת ישראל - אז מופיע כח החירות, ומחירות זו אנו מדושני עונג, ומלאי שמחה ורוממות.

וכמו אז בשעת יציאת מצרים, כן בכל שנה ושנה בהתקדש ליל שמורים לך נזכה כל אחד ואחד מישראל שהקב"ה כביכול מסגל בו בכבודו ובעצמו ובקע עריכת הסדר וכל היום הראשון של חג הזה יושב בפחיצתו של מקום. ואור הנשמה מתגלה אז לכל יחיד ויחיד בכל הדי קדשה ומלא צבינה - לא לפי המעשים וההתעוררות - ומופיעה בהדרה כל אותו היום. ומי שנוכח להכין את עצמו להנחת מאור הנשמה ולהתאחד בה אין קץ למעלתו, והאור הזה מאיר בו כל השנה כולה באותה הדרת קודש וההופעה הגלויה שמתגלה אז.